

วิชาธรรมะ ตอนที่ ๓
ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับประถมศึกษา ปี ๒๕๖๔
ธรรมะหมวด ๕ , ๖ , ๗ , ๘

วิชาธรรมวิภาค

บทที่ ๑ ธรรมหมวด ๕

๑. อนันตริยกรรม ๕
๒. เวสาลีชกกรณธรรม ๕
๓. ฉัมมัสสวนานิสงส์ ๕
๔. พละ ๕
๕. ชั้นธ ๕

บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๖

๑. คารวะ ๖
๒. สาราณียธรรม ๖

บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๗

๑. อริยทรัพย์ ๗
๒. สปัปฺริสธรรม ๗

บทที่ ๔ ธรรมหมวด ๘

๑. โลกธรรม ๘
๒. มรรค ๘

อนันตริยกรรม ๕
กรรมที่ไม่มีกรรมอื่นในระหว่าง (ให้ผลก่อน)

๑. ฆาตกรรม	ฆ่ามารดา
๒. ปิตุฆาต	ฆ่าบิดา
๓. อรหันตฆาต	ฆ่าพระอรหันต์
๔. โลहितุปบาท	ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนพระโลหิตห่อขึ้นไป
๕. สังฆเภท	ทำลายสงฆ์ให้แตกแยกกัน

กรรมทั้ง ๕ นี้เป็นกรรมหนักที่ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพานและข้อที่เป็นกรรมที่หนักที่สุด คือ สังฆเภท

.....

๑. ช่างหนุ่มตัวหนึ่งต้องการเป็นจำขอลง จึงฆ่าพ่อของตนซึ่งเป็นจำขอลงตัวเดิมตาย ถามว่ากรรมที่ช่างหนุ่มตัวนี้ทำเป็นอนันตริยกรรมหรือไม่

ก. เป็น เพราะได้ทำปิตุฆาต	ข. เป็น เพราะทำด้วยเจตนา
ค. ไม่เป็น เพราะไม่ใช่มนุษย์	ง. ไม่เป็น ถ้าพ่อหมดอายุขัยแล้ว

๒. เสือตัวหนึ่งได้ทำร้ายพระอรหันต์จนกระทั่งท่านมรณภาพ เสือตัวนี้ได้ทำกรรมประเภทใด

ก. ชนกกรรม	ข. อุปปีฬกกรรม
ค. กตัตตากรรม	ง. อนันตริยกรรม

๓. ข้อใด ไม่จัดเป็น อนันตริยกรรม

ก. พระเทวทัตทำโลหิตุปบาท	ข. ภิกษุณีรูปหนึ่งยุยงให้สงฆ์แตกกัน
ค. ชายคนหนึ่งได้ฆ่าพ่อตายโดยไม่รู้	ง. ชายคนหนึ่งฆ่าพระอรหันต์ตาย

๔. ข้อใดเป็นสาธารณอนันตริยกรรม

ก. ฆาตกรรม	ข. ปิตุฆาต
ค. อรหันตฆาต	ง. โลहितุปบาท

๕. ข้อใดกล่าวถูกต้อง

ก. บิดามีศีล มารดามีศีล การทำปิตุฆาตย่อมให้ผลก่อน
ข. บิดาเป็นผู้ทุศีล มารดาเป็นผู้ทุศีล การทำปิตุฆาตย่อมให้ผลก่อน
ค. มารดาเป็นผู้มีศีล บิดาเป็นผู้ทุศีล การทำฆาตกรรมย่อมให้ผลก่อน
ง. มารดาเป็นผู้ทุศีล บิดาเป็นผู้มีศีล การทำฆาตกรรมย่อมให้ผลก่อน

๖. ข้อใดเรียงลำดับอนันตริยกรรมตามความหนักเบาของโทษได้ถูกต้อง

ก. สังฆเภท โลहितุปบาท ฆาตกรรม ปิตุฆาต อรหันตฆาต
ข. สังฆเภท โลहितุปบาท อรหันตฆาต ฆาตกรรม ปิตุฆาต
ค. ฆาตกรรม ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลहितุปบาท สังฆเภท
ง. โลहितุปบาท สังฆเภท อรหันตฆาต ฆาตกรรม ปิตุฆาต

๗. ความหมายของครุกรรมในที่นี้หมายถึงกรรมที่มีลักษณะอย่างไร

- ก. เป็นกรรมที่ให้ผลรองจากอาสันนกรรม ข. เป็นกรรมที่มีกำลังแรงมากหรือกรรมที่หนักมาก
ค. เป็นกรรมระดับกลาง ง. เป็นกรรมที่มีอำนาจ

๘. ข้อใดบอกลักษณะของครุกรรม ไม่ถูกต้อง

- ก. เป็นกรรมหนักที่สุด ข. ไม่มีกรรมใดที่จะสามารถให้ผลก่อนได้
ค. ครุกรรมฝ่ายกุศลกรรม คือ อนันตริยกรรม ง. เป็นกรรมที่มีกำลังแรงที่สุด และจะให้ผลเป็นลำดับแรก

๙. กรรมอะไร ที่ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน ?

- ก. อุกุศลกรรม ข. นิวรณ์ธรรม ค. อนันตริยกรรม ง. อาสันนกรรม

๑๐. อนันตริยกรรมข้อใด ที่ชาวพุทธยุคปัจจุบันทำไม่ได้ ?

- ก. มาตุฆาต ข. ปิตุฆาต ค. อรหันตฆาต ง. โลहितุปบาท

๑๑. อนันตริยกรรม คือกรรมเช่นไร?

- ก. กรรมที่มีโทษเบา ข. กรรมที่มีโทษหนัก ค. กรรมที่ไม่มีโทษ ง. กรรมที่ทำได้ยาก

๑๒. โทษที่ผู้ทำอนันตริยกรรมจะได้รับคือข้อใด?

- ก. ตกนรก ข. ถูกประหารชีวิต ค. ถูกประณาม ง. ห้ามสวรรค์-นิพพาน

๑๓. ข้อใดไม่จัดเข้าในอนันตริยกรรม?

- ก.ฆ่าพ่อ ข.ฆ่าแม่ ค.ฆ่าลูก ง.ฆ่าพระอรหันต์

๑๔. โลहितุปบาท ตรงกับข้อใด ?

- ก. ทำร้ายพระอรหันต์จนโลหิตไหล ข. ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนโลหิตห้อ
ค. ทำร้ายพ่อแม่จนเลือดตกยางออก ง. ทำร้ายครูอาจารย์จนเลือดไหล

๑๕. ข้อใดเป็นกรรมที่เกี่ยวกับการทำลายสงฆ์ ?

- ก. ปิตุฆาต ข. มาตุฆาต ค. อรหันตฆาต ง. สังฆเภท

๑๖. มาตุฆาต หมายถึงข้อใด ?

- ก. ฆ่าพ่อ ข. ฆ่าแม่ ค. ฆ่าครูอาจารย์ ง. ฆ่าพระอรหันต์

๑๗. ปิตุฆาต หมายถึงข้อใด ?

- ก. ฆ่าพ่อ ข. ฆ่าแม่ ค. ฆ่าครูอาจารย์ ง. ฆ่าพระอรหันต์

๑๘. อรหันตฆาต หมายถึงข้อใด ?

- ก. ฆ่าพระสงฆ์ ข. ฆ่าแม่ชี ค. ฆ่าภิกษุณี ง. ฆ่าพระอรหันต์

๑๙. ทำกรรมใดแล้วไม่สามารถบรรลุนิพพาน ?

- ก. ฆ่าหั้นศพรรยา ข. ทำแท้งลูก ค. ยุบสงฆ์ให้แตกกัน ง. ตัดเศียรพระพุทธรูป

๒๐. ข้อใดไม่จัดเป็นอนันตริยกรรม ?

- ก. ฆ่าพ่อ-ฆ่าแม่ ข. ฆ่าสัตว์เดรัจฉาน ค. ฆ่าพระอรหันต์ ง. ยุบสงฆ์ให้แตกกัน

อภิถนหัจจเวกขณ ๕

ข้อครวจิจรณเณอง ๑ (บอัย ๑)

๑. ครวจิจรณหุควัน ๑ ว่ำ เรม็ควมแก่เป็นธรรมดอ ไม่ลวงพันควมแก่ไปไء
๒. ครวจิจรณหุควัน ๑ ว่ำ เรม็ควมเจ็บเป็นธรรมดอ ไม่ลวงพันควมเจ็บไปไء
๓. ครวจิจรณหุควัน ๑ ว่ำ เรม็ควมตอัยเป็นธรรมดอ ไม่ลวงพันควมตอัยไปไء
๔. ครวจิจรณหุควัน ๑ ว่ำ เรจจะตอ้งพลัءพรากจกของร็กของชอบใจห้งล้ัน
๕. ครวจิจรณหุควัน ๑ ว่ำ เรม็กรมเป็นของตัว เรจทำดีจ็กไءดี ทำชัวจ็กไءชัว

๑. อภิถนหัจจเวกขณ คือข้อที่ครวจิจรณเณอง ๑ ๕ อัยง หรงสอนให้จิจรณอะไรกฏตอ้งที่สุด ?

- ก. ควมไม่แก่ ว่ำเรม็ควมไม่แก่เป็นธรรมดอไม่ลวงพันควมไม่แก่ไปไء
- ข. ควมไม่เจ็บชั้ ว่ำเรม็ควมไม่เจ็บชั้เป็นธรรมดอไม่ลวงพันควมไม่เจ็บชั้ไปไء
- ค. ควมไม่ตอัย ว่ำเรม็ควมไม่ตอัยเป็นธรรมดอไม่ลวงพันควมไม่ตอัยไปไء
- ง. ควมพลัءพราก ว่ำเรจจะตอ้งพลัءพรากจกของร็กของชอบใจห้งล้ัน

๒. “ทำดีไءดี ทำไม่ดีไءไม่ดี” ผู้พุดตอ้งการ ให้ทรอบเรื่อใด ?

- ก. เรม็ควมเจ็บเป็นธรรมดอ
- ข. ควมตอัยเป็นเรื่อธรรมดอ
- ค. หุควนตอ้งพลัءพรากจกของร็ก
- ง. หุควนมีกรมเป็นของของตน

๓. “ปลุกพ็ชเณไรไءผลเณห้ัน” ตรงกับควมหมายของเรื่อใด ?

- ก. ควมเกิดเป็นเรื่อธรรมดอ
- ข. ควมตอัยเป็นเรื่อธรรมดอ
- ค. หุควนตอ้งพลัءพรากจกของร็ก
- ง. หุควนมีกรมเป็นของของตน

๔. อภิถนหัจจเวกขณชอว่ำ ครวจิจรณหุควัน ๑ วันว่ำ เรจจะตอ้งพลัءพรากจกของร็กของชอบใจห้งล้ัน ดั่งนี้ ผู้จิจรณไءรับประโยชน์อัยงไร ?

- ก. ไม่สมการบรเรทอควมพอใจร็กไءไรในของร็กของชอบใจ
- ข. ไม่ตอ้งปอองกันควมหุควนชั้โหมนัส
- ค. เมื่อตนพลัءพรากจกของร็กของชอบใจเสื่อใจชัวตัวตอัย
- ง. สมการบรเรทอควมพอใจร็กไءไรในของร็กของชอบใจ

๕. “อะไรเกิด ก็ตอ้งเกิด” ผู้พุดตอ้งการ ให้ทรอบเรื่อใด ?

- ก. ควมเกิดเป็นเรื่อธรรมดอ
- ข. ควมตอัยเป็นเรื่อธรรมดอ
- ค. หุควนตอ้งพลัءพรากจกของร็ก
- ง. หุควนมีกรมเป็นของของตน

๖. ควรพิจารณาทุก ๆ วันว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจ ทั้งสิ้น ข้อความนี้อยู่
ในเป้าหมายอะไร

- ก. ไม่เพื่อบรรเทาความยึดมั่นถือมั่นว่า สิ่งนั้น คนนั้น เป็นที่รักของเรา
- ข. จักต้องเสียใจในเมื่อต้องพลัดพรากจากสิ่งนั้นคนนั้น จริง ๆ
- ค. เพื่อบรรเทาความยึดมั่นถือมั่นว่า สิ่งนั้น คนนั้น เป็นที่รักของเรา
- ง. จักต้องเสียใจในเมื่อไม่พลัดพรากจากสิ่งนั้นคนนั้น จริง ๆ

๗. การพิจารณาความตายเนื่อง ๆ มีประโยชน์อย่างไร ?

- ก. บรรเทาความเมาในวัย
- ข. บรรเทาความเมาในชีวิต
- ค. บรรเทาความยึดมั่น
- ง. บรรเทาความเห็นแก่ตัว

๘. ควรพิจารณาทุก ๆ วันเรามีกรรมเป็นของตัว เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว ดังนี้ ผู้
พิจารณาได้รับประโยชน์อย่างไร ?

- ก. บรรเทาความเมาในวัย
- ข. บรรเทาความเมาในชีวิต
- ค. บรรเทาความยึดมั่น
- ง. บรรเทาความเห็นแก่ตัว

๙. ควรพิจารณาทุก ๆ เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ ดังนี้ ผู้พิจารณา
ได้รับประโยชน์อย่างไร ?

- ก. บรรเทาความเมาในวัย
- ข. บรรเทาความเมาในชีวิต
- ค. บรรเทาความยึดมั่น
- ง. บรรเทาความเห็นแก่ตัว

๑๐. ควรพิจารณาทุก ๆ เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ดังนี้ ผู้พิจารณา
ได้รับประโยชน์อย่างไร ?

- ก. บรรเทาความเมาในวัย
- ข. บรรเทาความเมาในชีวิต
- ค. บรรเทาความยึดมั่น
- ง. บรรเทาความเห็นแก่ตัว

ธัมมัสสวนานิสงส์ ๕ ประโยชน์แห่งการฟังธรรม

๑. ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง
๒. สิ่งทีฟังแล้วย่อมกระจ่างขึ้น
๓. บรรเทาความสงสัยได้
๔. ทำความเห็นให้ถูกต้องได้
๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

ผู้ฟังย่อมได้รับอานิสงส์ ๕ อย่างดังกล่าว และที่สำคัญผู้ฟังต้องตั้งใจฟังโดยความ
เคารพ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ว่า ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา

.....

พละ ๕ ธรรมเป็นกำลัง

๑. สัทธา ความเชื่อ
๒. วิริยะ ความเพียร
๓. สติ ความระลึกได้
๔. สมาธิ ความตั้งใจมั่น
๕. ปัญญา ความรอบรู้

คุณธรรมทั้ง ๕ อย่างนี้ เมื่อเกิดขึ้นในจิตใจ ย่อมทำให้จิตใจมีกำลังเข้มแข็ง สามารถต่อต้านกับอกุศลกรรมได้ เปรียบเหมือนท่อนบที่แข็งแรงสามารถต้านกระแสน้ำไว้ได้ ฉะนั้นคุณธรรมนี้ สามารถต่อต้านกิเลสตัณหาได้ เช่น ต่อด้านความไม่เชื่อ , ความเกียจคร้าน และความประมาท เป็นต้นได้ จึงเรียกว่า พละ ผู้มีคุณธรรมดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นผู้มีจิตใจ มั่นคงเข้มแข็งมณการประกอบความดี ไม่มีความย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ธรรม ๕ ประการนี้ เรียกอีกอย่างว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง เป็นใหญ่ในกิจของตน

๑. สัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนกระทำว่ามีคุณประโยชน์ เพราะเชื่อต่อสิ่งที่ ควรเชื่อ เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาไตร่ตรองด้วยเหตุและผล เช่นเชื่อในการตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้า บาป บุญ นรก สวรรค์มีจริง เป็นต้น

๒. วิริยะ หมายถึง ความเพียรเป็นแรงจูงใจมุ่งมั่นในการ ทำกิจทั้งปวงไม่ให้อ่อนแอเมื่อ เจออุปสรรค หมายถึง ความเพียรในสัมมัปปธาน ๔ และสัมมาวายามะในอริยมรรค เป็นต้น

๓. สติ หมายถึง ความระลึกได้ เป็นเหตุควบคุมใจให้ตั้งมั่นกับกิจการที่กำลังทำอยู่ให้มี ความรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด หมายถึง ความระลึกชอบในอริยมรรค

๔. สมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นสืบเนื่องมาจากสติ เป็นจิตที่มีความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ เดียว มีสมาธิตลอดในการทำกิจทุกอย่าง จนกว่าจะสำเร็จ นี้หมายถึง สมาธิที่เป็นองค์ฌาน

๕. ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ เป็นกำลังอุดหนุนใจให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ที่จะ เกิดขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นี้หมายถึง อริยปัญญา

สรุป พละธรรมนี้ อินทรีย์ ๕ ก็เรียก เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน ธรรม ๕ ประการนี้ สามารถกำจัดธรรมที่เป็นข้าศึกได้ คือ

สัทธา กำจัดอสัทธา คือ ความไม่เชื่อ, วิจิกิจฉา ความลังเล สงสัย

วิริยะ กำจัดโภสัชชะ คือ ความเกียจคร้านได้

สติ กำจัดปมาทะ คือ ความประมาทเลินเล่อได้

สมาธิ กำจัดนิวรณธรรม คือ สิ่งที่เป็นเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดีได้

ปัญญา กำจัดอญาณะ คือ ความไม่รู้และโง่ คือ ความหลงได้

๑. พละ ๕ มีความหมายตรงกับข้อใด ?

- ก. ธรรมเป็นกำลัง ข. ทานเป็นกำลัง
ค. ศีลเป็นกำลัง ง. ปัญญาเป็นกำลัง

๒. สัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นในสิ่งใดมากที่สุด ?

- ก. เชื่อว่าโลกหน้าไม่มี ข. เชื่อว่าสัตว์ไปเกิดเพราะพระเจ้า
ค. เชื่อว่าเรามีกรรมเป็นของตน ง. เชื่อว่านรกสวรรค์ไม่มีจริง

๓. วิริยะ เป็นความเพียรเป็นแรงจูงใจมุ่งมั่นในการทำสิ่งใดมากที่สุด ?

- ก. เพียรในบุญกิริยาวัตถุ ๓ ข. เพียรในคารวะ ๖
ค. เพียรในอิทธิบาท ๔ ง. เพียรในสัมมัปปธาน ๔

๔. สติ ความระลึกได้ มีไว้เพื่อไม่ให้เกิด สิ่งใดมากที่สุด ?

- ก. ความสงสัย ข. ความผิดพลาด
ค. ความรู้ตัว ง. ความซั่วซ่าต่างๆ

๕. สมาธิ ความตั้งใจมั่นสืบเนื่องมาจากหลักธรรมใดมากที่สุด ?

- ก. หิริ-โอตตัปปะ ข. ขันติ-โสรัจจะ
ค. สติ-สัมปชัญญะ ง. กตัญญู-กตเวที

๖. ปัญญา ความรอบรู้ เป็นกำลังอุดหนุนการกระทำสิ่งใดในชีวิตมากที่สุด ?

- ก. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ข. แก้ไขอดีตที่เกิดขึ้นแล้ว
ค. แก้ไขอนาคตที่จะเกิดขึ้นได้ ง. แก้ไขนิสัยตนเองได้

๗. ปัญญา ความรอบรู้ เป็นกำลังอุดหนุนการกระทำสิ่งใดในชีวิตมากที่สุด ?

- ก. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ข. แก้ไขอดีตที่เกิดขึ้นแล้ว
ค. แก้ไขอนาคตที่จะเกิดขึ้นได้ ง. แก้ไขนิสัยตนเองได้

๘. พละ ๕ มีชื่อเรียกอีกอย่างว่าอะไร ?

- ก. นิยาม ๕ ข. นิวรณ์ ๕
ค. อนันตริยกรรม ๕ ง. อินทรีย์ ๕

๙. วิริยะ กำจัดสันดานข้อใดในชีวิตเราได้ ?

- ก. ความดี้อริ้น ข. ความเกียจคร้าน
ค. ความโง่เขลา ง. ความอวดดี

๑๐. สมาธิ กำจัด สิ่งที่เป็นข้าศึกหรือเครื่องกั้นจิต ข้อใดในชีวิตเราได้ ?

- ก. เป็นเครื่องกั้นจิตให้บรรลุโสดาบัน ข. เป็นเครื่องกั้นจิตให้บรรลุความดี
ค. เป็นเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความชั่ว ง. เป็นเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี

ชั้น ๕
กองแห่งสังขาร

- ๑. รูป ได้แก่ร่างกายอันประกอบขึ้นด้วยธาตุ ๔
- ๒. เวทนา ความรู้สึกอารมณ์
- ๓. สัญญา ความจำได้หมายรู้อารมณ์
- ๔. สังขาร ความคิดปรุงแต่งอารมณ์
- ๕. วิญญาณ ความรู้อารมณ์

ชั้น แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ รูปชั้น กับ นามชั้น หรือเรียกสั้น ๆ ว่า รูปนาม รูปชั้น เป็นรูป ส่วนเวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้น รวม ๔ เป็นนาม การศึกษาเรื่องของชั้นนี้ เป็นการศึกษาให้รู้สภาวะธรรม คือ รู้ความจริงแท้เกี่ยวกับตัวเรา เกี่ยวกับชีวิตคนเรา จะได้รู้ชัดแจ้งว่า สิ่งที่มีสมมติเรียกกันว่า คนนั้น คนนี้ สัตว์นั้น สัตว์นี้ แท้ที่จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงรูปนามเท่านั้น

๑. รูป หมายถึง การรวมตัวของธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ประชุมกันเป็นกาย รูปในที่นี้หมายเอา รูปที่มีใจครอง เช่น มนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน เป็นต้น

๒. เวทนา หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกของอารมณ์ที่มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดความรู้สึกเป็นสุข ชอบใจ ทุกข์ ไม่ชอบใจหรือไม่สุข ไม่ทุกข์ เฉยๆ

๓. สัญญา หมายถึง ความจำได้หมายรู้ เป็นความจำสิ่งที่รับรู้มันไว้ได้ เช่น รู้ว่านี่คือรูป ก็จำได้ว่า นี่คือรูป เป็นต้น

๔. สังขาร หมายถึง สิ่งที่ถูกปรุงแต่งเกิดขึ้นกับใจ แยกแยะสิ่งที่รู้และจำได้ จะดีหรือชั่ว หรือเป็นกลางๆ เป็นจิตตสังขารและเป็นนามธรรม ต่างจากสังขารในไตรลักษณ์ ที่หมายเอาสิ่งที่ปรุงแต่งขึ้น ทั้งที่เป็นอุปาทินนสังขาร และอุปาทินนสังขารที่เป็น รูปธรรม

๕. วิญญาณ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดจากอายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เช่น มีรูปมากระทบตาก็รู้ว่าเป็นรูปอะไร เป็นต้น

สรุป ชั้น ๕ นี้ โดยย่อเรียกว่า นามรูป นาม ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รูป คงเป็นรูป

๑. กายกับใจแบ่งออกเป็นกอง เรียกว่าอะไร ?

- ก. สังขาร
- ข. วิญญาณ
- ค. ชั้น
- ง. สัญญา

๒. รูป ได้แก่ร่างกายอันประกอบขึ้นด้วยอะไร ?

- ก. วิญญาณ ๕
- ข. อายตนะ ๕
- ค. ธาตุ ๔
- ง. สัญญา ๔

๓. เวทนา นั้นเป็นการรับรู้ความรู้สึกของอะไรที่มากระทบ ?

ก. วิญญาณ

ข. อารมณ์

ค. ชาติ

ง.อายตนะ

๔. สัญญา หมายถึงข้อใด ?

ก. ความจำได้หมายรู้

ข. ความคิดได้รู้ได้

ค. ความรู้สึกได้รู้อารมณ์

ง. ความกำหนดได้เข้าใจได้

๕. สังขาร หมายถึง สิ่งที่ถูกปรุงแต่งเกิดขึ้นกับใจ หมายถึงข้อใด ?

ก. สิ่งที่ถูกปรุงแต่งเกิดขึ้นกับใจ

ข. สิ่งที่ไม่แยกแยะเกิดขึ้นกับใจ

ค. สิ่งที่อยู่และจำได้เกิดขึ้นกับใจ

ง. สิ่งที่กำหนดรู้เกิดขึ้นกับใจ

๖. วิญญาณ คือสิ่งใด ?

ก. ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับกาย

ข. ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับจิต

ค. ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับรูป

ง. สิ่งที่กำหนดรู้เกิดขึ้นกับเสียง

๗. วิญญาณ คือ ความรู้สึกที่เกิดจากสิ่งใด ?

ก. เสียงมากระทบกาย

ข. รูปมากระทบตา

ค. กายมากระทบรูป

ง. วิญญาณมากระทบตา

๘. ชั้น ๕ นี้ โดยย่อเรียกว่า อะไร ?

ก. นามเสียง

ข. นามรส

ค. นามกลิ่น

ง. นามรูป

๙. รูปชั้น ๕ นี้ หมายถึงสิ่งใด ?

ก. เสียง

ข. รส

ค. กลิ่น

ง. รูป

๑๐. ข้อใดไม่ใช่ นามชั้น ๕ นี้ หมายถึงสิ่งใด ?

ก. สัญญา

ข. สังขาร

ค. วิญญาณ

ง. รูป

๑๑. ชั้น ๕ ได้แก่อะไรบ้าง ? ย่อเป็น ๒ อย่างไร ?

ก. รูปชั้น นามชั้น

ข. รูปชั้น สัญญาชั้น

ค. รูปชั้น สังขารชั้น

ง. รูปชั้น วิญญาณชั้น

๑๒. คิดอย่างไรเรียกว่าพยาบาท? คิดอย่างนั้นเกิดโทษอะไร?

ก. คิดไม่ปองร้ายผู้อื่น ๆ ไม่เกิดโทษคือปิดกั้นจิตใจไม่ให้บรรลุความดี ๆ

ข. คิดปองร้ายผู้อื่น ๆ เกิดโทษคือปิดกั้นจิตใจไม่ให้บรรลุความดี ๆ

ค. คิดดีกับผู้อื่น ๆ เกิดโทษคือปิดกั้นจิตใจให้บรรลุความดี ๆ

ง. คิดไม่ดีกับผู้อื่น ๆ เกิดโทษคือปิดกั้นจิตใจไม่ให้บรรลุความดี ๆ

บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๖

การวระ ๖ ความเคารพ

๑. พุทธการวตา เคารพในพระพุทธรเจ้า
๒. ธัมมการวตา เคารพในพระธรรม
๓. สังฆการวตา เคารพในพระสงฆ์
๔. ลิกขการวตา เคารพในการศึกษา
๕. อัปมาทการวตา เคารพในความไม่ประมาท
๖. ปฏิสันถการวตา เคารพในการต้อนรับ

สังคมีไคมีความเคารพต่อพระพุทธรเจ้า มีความเคารพต่อพระธรรม คือ เชื่อฟัง คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า มีความเคารพต่อพระสงฆ์ มีความเคารพต่อการศึกษา คือ ปฏิบัติ ตนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา มีความเคารพในความไม่ประมาท คือ มีความรอบคอบ ระมัดระวัง จิตใจ มิให้เกิดความชั่วครอบงำ และมีความเคารพเอื้อเฟื้อหนักแน่นในการปฏิสันถาร สังคมนั้นย่อมจะเป็นสังคมีไคมีการพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้า ดังนั้น ในการพัฒนาสังคมีไค จึง ต้องพัฒนาคนให้มีการวระ ๖

ปัญหาและเฉลยหมวด ๖

๑. ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าเคารพในการศึกษา ?

- ก. ขยันไปโรงเรียน ข. ขยันอ่านหนังสือ
- ค. ขยันหาความรู้ ง. ขยันทำการบ้าน

๒. สำนวนว่า รู้สิ่งใดไม่รู้วิชา ภายนอกเดบใหญ่ได้งานทำ จัดเข้าในการวระข้อใด ?

- ก. พระพุทธรเจ้า ข. การศึกษา
- ค. พระธรรม ง. การต้อนรับ

๓. ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าเคารพในพระพุทธรเจ้า มากที่สุด ?

- ก. กราบพระประจำ ข. บวชเป็นพระ
- ค. ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัย ง. ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์

๔. ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าเคารพในพระธรรม มากที่สุด ?

- ก. ฟังเทศนาประจำ ข. ไม่วางหนังสือธรรมะไว้ในที่ต่ำ
- ค. ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัย ง. ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์

๕. ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าเคารพในพระสงฆ์ มากที่สุด ?

- ก. ไสบาตรประจำ ถวายท่านด้วยไทยธรรม
- ข. กราบไหว้ โดยกิริยาอาการเรียบร้อย
- ค. กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ด้วยเมตตา
- ง. คุณานด้วยจิตเลื่อมใส ไม่คะนองมือเท้าต่อหน้าท่าน

๖. ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าเคารพในการศึกษา ดีที่สุด ?

- ก. เรียนพระธรรมวินัยนำไปใช้ให้เห็นผลประจำ
- ข. อ่านหนังสือธรรมะไม่วางหนังสือธรรมะไว้ในที่ต่ำ
- ค. ไปฟังพระเทศนานำไปใช้ในชีวิตเป็นประจำ
- ง. สนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

๗. ปฏิบัติอย่างไรจึงจะชื่อว่าเคารพในความไม่ประมาท มากที่สุด ?

- ก. หมั่นฝึกสติ
- ข. เจริญสมาธิ
- ค. เจริญภาวนา
- ง. ปฏิบัติตามคำสอน

๘. การกระทำใด ที่ถือได้ว่าเคารพในการต้อนรับ มากที่สุด ?

- ก. ต้อนรับด้วยให้ของกิน
- ข. ต้อนรับด้วยสนทนาธรรมกัน
- ค. ต้อนรับด้วยการไหว้กัน
- ง. ต้อนรับด้วยการพาไปนั่งในบ้าน

๙. คนที่ปฏิบัติตามการระ ๒ การความเคารพ จะได้รับประโยชน์ ข้อใดมากที่สุด ?

- ก. ทำให้ผิวพรรณดี
- ข. ทำให้เป็นคนน่ารัก น่าเอ็นดู
- ค. ถ่ายทอดความดีมารยาทได้
- ง. ช่วยเหลือเพิ่มเติมการเข้าสังคม

๑๐. คนที่ปฏิบัติตามการระ ๒ การความเคารพ จะได้อานิสงส์ ข้อใดสูงที่สุด ?

- ก. ทำให้สติดีขึ้น
- ข. ทำให้เป็นคนมีปัญญา
- ค. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย
- ง. ทำให้เกิดในตระกูลสูง

สารานุกรมธรรม ๒

ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งทายกรรมประกอบด้วยเมตตาต่อเพื่อน หมู่คณะ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนในโรงเรียน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยชวนชวายเป็นกิจธุระของเพื่อน เหล่านั้น โดยการแสดงออกทางกาย เคารพนับถือด้วยจิตเมตตา

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาต่อเพื่อน หมู่คณะ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนในโรงเรียน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยชวนชวายเป็นกิจธุระของเพื่อน เหล่านั้น โดยการแสดงออกทางวาจาอันสุภาพด้วยจิตเมตตา

๓. เมตตาโมกรรม ตั้งโมกรรมประกอบด้วยเมตตาต่อเพื่อน หมู่คณะ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนในโรงเรียน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ คิดสิ่งใด ก็คิดแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์แก่บุคคลนั้น ด้วยจิตเมตตา

๔. สาธารณโภคี รู้จักแบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมให้แก่ผู้ควรได้รับการแบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม จะเป็นสิ่งของหรือสิ่งอื่นใดที่จะอำนวยความสะดวกก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว รู้จักเฉลี่ยให้ได้รับโดยทั่วหน้า

๕. สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์ มีระเบียบวินัยเสมอกันกับหมู่คณะ คือ ประพฤติสุจริต ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิดีงาม คือมีความเห็นชอบร่วมกัน มีทัศนคติ ดีงามร่วมกันกับหมู่คณะ ไม่วิवादบาดหมางกับใคร ๆ เพราะความเห็นผิด

๑. สาราณียธรรม คือธรรมเช่นไร ?

ก. ธรรมที่เป็นแก่นสาร

ข. ธรรมของผู้ทรงศีล

ค. ธรรมเป็นเหตุบริจาต

ง. ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน

๒. “เมื่ออยู่ให้เขารัก จากไปให้เขาคิดถึง” เช่นนี้ควรประกอบตนไว้ในธรรมหมวดไหน ?

ก. พรหมวิหาร

ข. สังคหวัตถุ

ค. สาราณียธรรม

ง. สปัจริยธรรม

๓. การตั้งใจช่วยกิจการของกันและกันด้วยความเต็มใจและบริสุทธิ์ใจ เป็นหลักสาราณียธรรมข้อใด ?

ก. เมตตาวจีกรรม

ข. เมตตาทายกรรม

ค. สีลสามัญญตา

ง. เมตตามโนกรรม

๔. ข้อใดไม่ใช่ความหมายของหลักธรรม สาราณียธรรม

ก. ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความปรารถนาดีต่อกัน

ข. ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสามัคคี

ค. ธรรมเป็นที่ตั้งหลักการอยู่ร่วมกัน

ง. ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการประกอบความเพียร

๕. การบริจาคทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากพายุไต้ฝุ่นในประเทศเมียนมา เป็นการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม ๖ ในข้อใด

ก. เมตตาทายกรรม

ข. เมตตาวจีกรรม

ง. เมตตามโนกรรม

ง. สีลสามัญญตา

๖. “เด็กวัยรุ่นจำนวนหนึ่งมีปัญหาขัดแย้งกัน แล้วยกพวกตีกันอยู่เสมอ” นักเรียนคิดว่า ควรปลูกฝัง หลักธรรมใด ให้เด็กวัยรุ่นกลุ่มนี้

ก. มงคล ๓๘

ข. อธิปไตย ๓

ค. สาราณียธรรม ๖

ง. ทศพิธราชธรรม ๑๐

๗. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ได้รับการยกย่องว่ามีความสามัคคีกันในการท กิจกรรมต่างๆ แสดงว่า พวกเขาปฏิบัติตามหลักธรรมใด

ก. พระสัทธรรม ๓

ข. อุบาสกธรรม ๕

ค. ทศพิธราชธรรม ๑๐

ง. สาราณียธรรม ๖

๘. นักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่ามีสาราณียธรรม ?

๑. ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อออกปากร้องขอ

๒. แนะนำเพื่อนให้หลีกเลี่ยงจากอบายมุข

๓. นำสิ่งของที่ตนได้มาแบ่งปันให้เพื่อน ๆ

ก. ข้อ ๑ เท่านั้น ข. ข้อ ๑ และข้อ ๒ ค. ข้อ ๒ และข้อ ๓ ง. ถูกทุกข้อ

๙. คนที่มี “สาธารณโภคี” ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติข้อหนึ่งในสาราณียธรรม ๖ จะเป็นคนอย่างไร

ก. ไม่เห็นแก่ตัว ข. มีระเบียบวินัย ค. สุภาพเรียบร้อย ง. เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

๑๐. “รัฐบาลที่มาจากหลายพรรคมีปัญหาในการแต่งตั้งรัฐมนตรีแน” ถ้าไม่ต้องการให้เกิดปัญหา นักเรียนคิดว่าควรนำหลักธรรมข้อใดมาปฏิบัติ

ก. อธิปไตย ๓ ข. สาราณียธรรม ๖ ค. วิปัสสนาญาณ ๙ ง. ทศพิธราชธรรม ๑๐

๑๑. “อยู่ให้เขารัก จากไปให้เขาคิดถึง” ข้อความนี้จะสอดคล้องกับการมีหลักธรรมข้อใด

ก. อธิปไตย ๓ ข. สาราณียธรรม ๖ ค. วิปัสสนาญาณ ๙ ง. ทศพิธราชธรรม ๑๐

๑๒. ข้อใดหมายถึง สาราณียธรรม ๖

ก. ธรรมที่เป็นเหตุก่อให้เกิดความระลึกถึงกัน ข. ธรรมที่เป็นเหตุก่อให้เกิดความรักกัน

ค. ธรรมที่เป็นเหตุก่อให้เกิดความเคารพกัน ง. ถูกทุกข้อ

๑๓. ข้อใดหมายถึง สีสสามัญญตา

ก. การกระทำที่ประกอบด้วยเมตตา ข. การแบ่งปันเสียสละ

ค. การมีระเบียบวินัยเสมอกัน ง. การเคารพเหตุผลของกันและกัน

๑๔. ข้อใดหมายถึง ทิฏฐิสามัญญตา

ก. การกระทำที่ประกอบด้วยเมตตา ข. การแบ่งปันเสียสละ

ค. การมีระเบียบวินัยเสมอกัน ง. การเคารพเหตุผลของกันและกัน

๑๕. สาราณียธรรม ๖ ข้อใด หมายถึง ช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม

ก. เมตตากายกรรม ข. เมตตาวจีกรรม

ค. เมตตาโมกขกรรม ง. สาธารณโภค

.....

อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐ ๗ ประการ

๑. สัทธา เชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ คือ เชื่อในความตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น
 ๒. สีล รักษา กาย วาจา ให้เรียบร้อย คือ สีล ๕ หรือ ๘ เป็นต้น
 ๓. หิริ ความละอายต่อบาป คือ ไม่กล้าทำความชั่ว
 ๔. โอตตัปปะ สะดุ้งกลัวต่อบาป คือ กลัวผลของการทำบาป
 ๕. พาหุสัจจะ ความเป็นคนได้ยินได้ฟังมามาก คือ ทรง ธรรมและศิลปวิทยามาก คือ ใฝ่รู้ทั้งการฟัง การอ่าน การจดจำ เป็นต้น
 ๖. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน คือ การแบ่งปันด้วยปัจจัย ๔ อันสมควร
 ๗. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ คือ ปัญญาที่สอนตนเองได้
- อริยทรัพย์ ทั้ง ๗ อย่างนี้ เป็นธรรมสนับสนุนในการทำมาหากิจทุกๆด้าน โดยเฉพาะการพึ่งตนเอง ย่อมอำนวยให้สำเร็จสิ่งที่พึงประโยชน์ได้สมปรารถนา

ปัญหาและเฉลยหมวด ๗

๑. “มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน” ตรงกับข้อใด ?
 - ก. ความรอบรู้ในกองสังขาร
 - ข. ความเป็นผู้มีความรู้มาก
 - ค. ความรู้จักอดออมทรัพย์
 - ง. ความรู้จักให้ธรรมเป็นทาน
๒. “เชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ” มีความหมายอย่างไรจึงถูกต้อง ?
 - ก. เชื่อมั่นในความดี
 - ข. เชื่อมั่นในความชั่ว
 - ค. เชื่อมั่นในคำสอน
 - ง. ตามตำราหนังสือ
๓. ในการทำดี ต้องทำอย่างไรจึงจะได้ดี ?
 - ก. ทำตามพ่อแม่บอก
 - ข. ทำตามครูสอน
 - ค. ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
 - ง. ทำตามหนังสือตำราต่างๆ
๔. ในการรักษาศีล ให้ประพฤติ อย่างไรจึงจะได้ดีที่สุด ?
 - ก. รักษากายให้สุจริต
 - ข. รักษาวาจาให้สุจริต
 - ค. รักษาใจให้สุจริต
 - ง. รักษากายวาจาให้สุจริต
๕. คนที่มี ความละอายต่อบาป จะทำให้ดีได้เพราะอะไร ?
 - ก. ขี้อายต่อคนอื่น
 - ข. ขี้อายต่อความชั่ว
 - ค. ขี้อายต่อความดี
 - ง. ขี้อายต่อพ่อแม่ครูอาจารย์
๖. เด็กหญิงยุพิน กลัวต่อผลของการประพฤติไม่ดี มีความกลัวตรงกับข้อใด ?
 - ก. กลัวต่อผลของบุญ
 - ข. กลัวต่อผลของบาป
 - ค. กลัวต่อผลของงานที่ทำ
 - ง. กลัวต่อผลของความรัก

๗. คนที่หมั่นศึกษาหาความรู้เบื้องต้น ทำไปเพื่อสิ่งใด ?

- ก. เพื่อให้เข้าใจรอบรู้อย่างลึกซึ้ง
ข. เพื่อให้เอาไปการทำงาน
ค. เพื่อรับปริญญาในวันข้างหน้า
ง. เพื่ออนาคตจะได้เลี้ยงพ่อแม่

๘. คนที่มีจาคะ จะมีลักษณะอย่างไรมากที่สุด ?

- ก. บำเพ็ญความดี
ข. ไม่ประพฤติเบียด
ค. การเสียสละ
ง. มีเหตุมีผล

๙. คนที่มีปัญญา หมายถึงคนเช่นไร ?

- ก. รู้จักบำเพ็ญความดี
ข. รู้จักเรียนหาความรู้ให้มาก
ค. รู้จัก ใช้ความรู้ให้มากๆ
ง. รู้จักความถูกต้อง คิดแบบมีเหตุมีผล

๑๐. อริยทรัพย์..ยังใช้ ยิ่งเพิ่มสิ่งใดในชีวิตมากที่สุด ?

- ก. เพิ่มความดี
ข. เพิ่มความรู้
ค. เพิ่มความสุข
ง. เพิ่มความงาม

.....
สัปปริสธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ

๑. ฌัมมัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักธรรม คือ เหตุ หมายถึงรู้จักเหตุ เช่น รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ เป็นต้น

๒. อตถัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักอรรถ คือ ผล หมายถึง รู้จักผล เช่นรู้ว่าทำเหตุอย่างนี้ย่อมได้ผลอย่างนี้ เป็นต้น

๓. อตตัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง รู้จักตนว่าเรามีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาเท่านี้ แล้ววางตัวให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของตน ไม่อวดดีถือดี ให้สงบเสงี่ยมเจียมตน

๔. มัตตัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หมายถึง รู้จักประมาณในการแสวงหา ในการรับ ในการจ่าย ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ให้รู้จักความพอดี รู้จักประมาณในการบริโภคแก่พอควร และรู้จักประมาณในการใช้จ่ายให้รู้คุณค่าของสิ่งที่หามาได้

๕. กาลัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา หมายถึง รู้ถึง คุณค่าของเวลาที่ผ่านไป รู้จักการใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์ ให้รู้ว่าเวลานี้ ควรทำอย่างนี้ เวลานี้ควรพูดอย่างนี้ ทำและพูดอย่างไม่ประมาท

๖. ปริสัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน หมายถึง การรู้จักสังคมที่ตนอยู่อาศัยที่ทำงาน รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมชุมชน นั้นๆ ไม่มีเรื่องกระทบกระทั่งกับผู้อื่น ได้รับความไว้วางใจจากคน ในชุมชน

๗. ปุคคัลโปปรัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกคบบุคคล หมายถึง การรู้จักเลือกคบคน ด้วยการศึกษานิสัยใจคอ เป็นต้น ของคนๆ นั้นว่าควรคบหรือไม่ควรคบ เขาเป็นคนดีหรือคนเลว ให้เลือกคบคนที่เป็นคนดีมีคุณธรรม

สรุป สัปปริสธรรมนี้ เมื่อผู้ใดปฏิบัติตามได้ ย่อมเป็นผู้ที่ควรแก่การยกย่องเคารพนับถือ เป็นผู้ที่น่าคบหาสมาคมด้วย เพราะเขาเป็นสัตบุรุษ

๑. สัมปยุตธรรมข้อใด มีความหมายตรงกับเศรษฐกิจพอเพียง ?
- ก. รู้จักประมาณ ข. รู้จักกาล
ค. รู้จักตน ง. รู้จักชุมชน
๒. “อย่าชิงสุกก่อนห่าม” ตรงกับหลักธรรมข้อใด ?
- ก. กาลัญญุตาน ข. อัตตัญญุตาน
ค. ปริสัจญญุตาน ง. อัมมัญญุตาน
๓. การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม ตรงกับสัมปยุตธรรมข้อใด ?
- ก. รู้จักเหตุ ข. รู้จักผล
ค. รู้จักบุคคล ง. รู้จักชุมชน
๔. สำนวนว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก” หมายถึงสัมปยุตธรรมข้อใด ?
- ก. อัมมัญญุตาน ข. อัตตัญญุตาน
ค. กาลัญญุตาน ง. ปริสัจญญุตาน
๕. ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หมายถึงสัมปยุตธรรมข้อใด ?
- ก. อัมมัญญุตาน ข. อัตตัญญุตาน
ค. กาลัญญุตาน ง. ปริสัจญญุตาน
๖. ความเป็นผู้รู้จักอรรถ หรือความเป็นผู้รู้จักผล หมายถึงสัมปยุตธรรมข้อใด ?
- ก. อัมมัญญุตาน ข. อัตตัญญุตาน
ค. กาลัญญุตาน ง. ปริสัจญญุตาน
๗. ต้องปฏิบัติอย่างไรจึงได้ชื่อว่าเป็นคน ความเป็นผู้รู้จักตน ?
- ก. มีความรู้ที่เกิดขึ้นในตน ข. มีบุญที่เกิดขึ้นในตน
ค. คุณธรรมที่เกิดขึ้นในตน ง. มีงานทำที่เกิดขึ้นในตน
๘. ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ทำให้เกิดผลได้อย่างไร ?
- ก. สามารถฝึกตัวเองให้เป็นคนเข้าสังคมได้
ข. เป็นผู้ยอมรับการแนะนำมากกว่าการสั่งสอนในบุคคลอื่นได้
ค. ประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่การงานได้
ง. นำธรรมะที่ตนได้ฟังจากคนอื่นไปปฏิบัติได้
๙. คุณสมบัติของการเป็นคนที่ดีให้แก่ผู้อื่นได้เป็นอย่างดีต้องประพฤติตนอย่างไร ?
- ก. เป็นคนดีที่รักความสงบสุข ข. ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ
ค. ทำกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ง. ถูกทุกข้อ
๑๐. การจะปลูกฝังคุณธรรมในสัมปยุตธรรม ๗ ประการ ให้มีในตนได้นั้น จะต้องกระทำตามหลักการใด ?
- ก. ทำให้เป็นคนมีเหตุมีผล ไม่โง่งมง่าย ข. ศึกษาให้เข้าใจแล้วน้อมนำไปปฏิบัติ
ค. เป็นผู้ที่มองคนออก แยกแยะคนเป็น
ง. สามารถพัฒนาคุณธรรมที่มีอยู่ในตนให้ก้าวหน้าเพิ่มขึ้นไป
-

อัฐฐกะ คือ หมวด ๘

โลกธรรม คือ ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลก ๘ ประการ

๑. มีลาภ	๒. เสื่อมลาภ
๓. มียศ	๔. เสื่อมยศ
๕. นินทา	๖. สรรเสริญ
๗. สุข	๘. ทุกข์

โลกธรรมนี้แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. อัฐฐารมณฺ์ คือ อารมณฺ์ที่น่าพอใจ ได้แก่ ความมีลาภ มียศ ความสรรเสริญ ความสุข

๒. อนัฐฐารมณฺ์ คือ อารมณฺ์ที่ไม่น่าพอใจ ได้แก่ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์

โลกธรรมทั้ง ๘ ประการนี้ เมื่ออย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว พึงพิจารณาด้วยปัญญาของตนว่า สิ่งนี้ที่เกิดขึ้นกับเรา ทั้งที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจ ก็เป็นเพียงการเกิดขึ้นเท่านั้น ไม่นานก็มีการผันแปรเปลี่ยนไป สุดท้ายก็ถึงจุดที่ต้องพลัดพรากจากไปไม่จีรังยั่งยืน เราควรวางตัว วางใจเป็นกลางในโลกธรรมเหล่านี้ แล้วเราจะอยู่อย่างมีความสุข

ปัญหาและเฉลยหมวด ๘

๑. มียศแล้วกลับเสื่อมยศ ควรปฏิบัติอย่างไร ?

ก. แสวงหาความถูกต้อง	ข. ทำจิตมิให้ยินดียินร้าย
ค. ทำพิธีสะเดาะเคราะห์	ง. อ่านหนังสือธรรมะ

๒. ข้อใด เป็นอัฐฐารมณฺ์ทั้งหมด ?

ก. ลาภ เสื่อมลาภ สุข ทุกข์	ข. ยศ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์
ค. สุข ทุกข์ สรรเสริญ นินทา	ง. ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข

๓. เมื่อประสบโลกธรรม ควรปฏิบัติตนอย่างไร ?

ก. แสวงหาความถูกต้อง	ข. ทำจิตมิให้ยินดียินร้าย
ค. ทำพิธีสะเดาะเคราะห์	ง. อ่านหนังสือธรรมะ

๔. เมื่อถูกคนอื่นนินทา ควรปฏิบัติอย่างไร ?

ก. ควรโต้ตอบ	ข. ไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้น	ค. หนีไปที่อื่นเสีย	ง. อย่ายินดียินร้าย

๕. โลกธรรม ๘ ข้อใดไม่ถูกต้อง ?

ก. มีลาภ	ข. มียศ	ค. ไม่นินทา	ง. ทุกข์ ฯ

๖. โลกธรรม" แปลว่าอะไร ?

ก. ธรรมะประจำโลก	ข. ธรรมะไม่ประจำโลก
ค. ธรรมะมีอยู่กับโลก	ง. ธรรมะสำหรับคนบนโลก

๗. การเรียนเรื่องของโลกมีประโยชน์อย่างไร ?

ก. ย่อมเป็นคนที่ไม่ได้ด้วยความทุกข์	ข. ย่อมเป็นคนที่ไม่ได้ด้วยความสุข
ค. ทำให้เรามีความทุกข์น้อยลง	ง. ทำให้เรามีความทุกข์น้อยลง

๘. คนที่ไม่ศึกษาเรื่องของลาภตามความเป็นจริง มักจะมีความคิดผิดอย่างไร ?

ก. ใฝ่หาลาภในทางทุจริต

ข. ใฝ่หาลาภในทางสุจริต

ค. ไม่ใฝ่หาลาภในทางทุจริต

ง. ไม่ใฝ่หาลาภในทางสุจริต

๙. ความยิ่งใหญ่ หรือความเด่น ด้วยยศ ซึ่งหมายถึงความยิ่งของคนแบบใดมากที่สุด ?

ก. ยิ่งด้วยความยิ่งใหญ่พวกพ้องชื่อเสียง

ข. ยิ่งด้วยความยิ่งใหญ่มีคนเคารพนับถือมาก

ค. ยิ่งด้วยความยิ่งใหญ่จากการแต่งตั้ง

ง. ยิ่งด้วยความยิ่งใหญ่จากการมีทรัพย์สินสมบัติมาก

๑๐. คนที่ไม่ศึกษาเรื่องโลกธรรม เมื่อได้รับการสรรเสริญหรือถกนินทา จะเป็นอย่างไร ?

ก. ไม่เป็นที่พอใจของผู้ได้รับสรรเสริญนินทา

ข. ไม่ทำให้ใจเบิกบานมีความสุข ถกนินทาถ้าเสียใจ

ค. ไม่รู้เห็นตามความเป็นจริงของการสรรเสริญและนินทา

ง. เป็นธรรมดาของโลกที่คนเราทุกคนจะต้องถูกสรรเสริญและนินทา

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

มรรคมืองค์ ๘

มรรคมืองค์ ๘ หรือ อัญ्ञฐังคิกมรรค (เรียกเต็มว่า อริยอัญ्ञฐังคิกมรรค แปลว่า “ทางมืองค์ ๘ ประการ อันประเสริฐ” องค์ ๘ ของมรรค (มักคังคะ มีดังนี้

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือยัสัจจ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้กุศลและอกุศล มวลกับกุศลและกุศลมูล หรือเห็นปฏิจจสมุปบาท

๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป อพยาบาทสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป กุศลวิตก ๓

๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจริต)

๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต ๓)

๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ)

๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมัปปธาน ๔)

๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ ได้แก่ สติปฏิฐาน ๔)

๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน ๔)

องค์ ๘ ของมรรค จัดเข้าในธรรมชั้น ๓ ข้อต้น คือ ข้อ ๓-๔-๕ เป็น ศील ข้อ ๖-๗-๘ เป็น สมาธิ ข้อ ๑-๒ เป็น ปัญญา สิกขา ๓ อริยัสัจจ ๔ และหมวดธรรมที่อ้างอิงทั้งหมด

มรรคมืองค์ ๘ นี้ ได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัย ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตทกิลมณานุโยค

๑. สัมมาอาชีวะ หมายถึงข้อใด

- ก. ชอบด้วยธรรมะ ข. ชอบด้วยกฎหมาย
ค. ชอบด้วยเหตุและผล ง. ชอบด้วยกฎหมายและธรรมะ

๒. สัมมาวายามะ เพียรชอบ คือเพียรอย่างไรถูกต้อง?

- ก. เพียรรักษากุศลที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ข. เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น
ค. เพียรไม่ละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ง. เพียรไม่ให้กุศลเกิดขึ้น

๓. มรรคมีองค์แปดจัดเข้าในสิกขา ๓ ได้ไม่ถูกต้อง ?

- ก. สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ / จัดเข้าในปัญญาสิกขา
ข. สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ / จัดเข้าในปัญญาสิกขา
ค. สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ / จัดเข้าในปัญญาสิกขา
ง. สัมมาทิฐิ-สัมมากัมมันตะ- สัมมาสมาธิ / จัดเข้าในปัญญาสิกขา

๔. คุณธรรมฝ่ายปัญญาที่ส่งเสริมมองโลกและชีวิตตามความเป็นจริงในมรรค ๘ ได้แก่ข้อใด

- ก. สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ข. สัมมาวาจา สัมมาวายามะ
ค. มากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ง. สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ

๕. คำว่า “มัชฌิมา ปฏิปทา” ในธัมมจักรกัปปวัตตสูตร มีความหมายว่าอย่างไร

- ก. ทางที่อยู่ระหว่างสุขกับทุกข์
ข. ทางที่ปฏิบัติได้ลำบาก แต่บรรลุได้เร็ว
ค. ทางที่ปฏิบัติได้ไม่ยากเกินไป ไม่ยากเกินไป
ง. ทางที่อยู่ระหว่างการทำตนเองให้ลำบาก กับการหมกมุ่นอยู่ในความสุข

๖. มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นหลักธรรมเกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญของพระพุทธศาสนา

- ก. วันมาฆบูชา ข. วันวิสาขบูชา ค. วันอาสาฬหบูชา ง. วันอัฐมีบูชา

๗. องค์มรรคข้อใด มิได้จัดเข้าในอธิจิตสิกขา

๑. สัมมาสติ ๒. สัมมาสมาธิ ๓. สัมมาสังกัปปะ ๔. สัมมาวายามะ

๘. ไตรสิกขา พัฒนามาจากอะไร

- ก. ไตรลักษณ์ ข. เบญจศีล ค. เบญจธรรม ง. มรรค ๘

๙. หลักธรรมใดสามารถนำไปใช้ฝึกอบรม กาย วาจา ใจ ให้เกิดคุณธรรม มีความรู้ถูกต้อง และรู้จักดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

- ก. มรรค ๘ ข. โลกธรรม ค. ชั้น ๕ ง. ไตรลักษณ์

๑๐. อริยมรรคใดเกี่ยวกับไตรสิกขาที่ว่าด้วยปัญญา

- ก. สัมมาทิฐิ ข. สัมมาสติ ค. สัมมาวายามะ ง. สัมมากัมมันตะ